

UDK: 316.334.56:39(83)'20'

DOI: 10.5379/urbani-izziv-2011-22-02-002

Francisca MÁRQUEZ

Santiago: modernizacija, segregacija in urbane identitete v 21. stoletju

Članek temelji na raziskavi, opravljeni v čilski prestolnici Santiago, ter obravnava izvor in razvoj urbanih identitet v tem segregiranem mestu 21. stoletja. Na podlagi socioloških in etnografskih dokazov smo procese razvoja urbane identitete analizirali z opazovanjem zasedbe, uporabe in prisvojitve ozemlja. Hipoteza je: kljub dokazom o segregaciji, modernizaciji in globalizaciji urbani prebivalci na svojih ozemljih na novo izumljajo življenjske sloge, da bi uskladili vezi ljubezni in pripadnosti z uporabo različnih znamenj in s privzemanjem značilnih vsakdanjih navad. Moderno, segregirano in globalno mesto je polno obočkov, ki razkrivajo podobe prijaznejšega urbanega življenja in željo po njem. Članek analizira območja, na katerih obstajajo skupnostne, novoskupnostne in obrob-

ne identitete. Kaže na to, da poleg skupnostnih identitet, ki gojijo nostalgijo po izgubljeni skupnosti (z iskanjem zavetja ali novih načinov, da obronke mest spremenijo v kraje, na katerih je mogoče živeti v senci reke Mapocho ali na njeni drugi strani in v neposredni bližini zgodovinskega središča mesta), obstajajo tudi obrobne identitete, ki so danes vseprisotne; spodkopavajo urejenost in enotnost mesta ter vodijo v raznolik, heterogeni in večkulturni življenjski slog. Rezultat sta spojitev in urbani življenjski slog.

Ključne besede: segregacija, identitete, mesto, etnografija, Čile

1 Uvod

V članku je opisana raziskava, ki je bila opravljena v Santiagu ter obravnava izvor in razvoj urbanih identitet v tem segregiranem mestu 21. stoletja. Namen raziskave je razumeti družbene procese, ki so segregacijo skozi zgodovino v mestu spodbujali, in procese razvoja identitet, ki so urbano segregacijo krepili čez vse 20. stoletje, in tudi trenja, ki so nastala zaradi teh okoliščin.

Čile je skupaj z Argentino in Urugvajem ena najbolj urbaniziranih držav Latinske Amerike. Večina prebivalstva je urbanega že od 30. let 20. stoletja (de Mattos, 1999). Za tradicionalni latinskoameriški model je bila značilna obsežna segregacija prebivalstva (Subercaseaux, 1940, 1973; de Ramón, 2000), v Santiagu pa se je ta začela že zelo zgodaj. Od leta 1872, ko je mesto guvernerja (špa. *intendente*) zasedal Benjamín Vicuña Mackenna, so razlikovali med dvema mestoma: med ožjim mestnim območjem, ki je ležalo v središču in se ponašalo z bogastvom, s krščanstvom in z intelektualci, ter mestom na obronkih, »barbarskim« mestom, ki se je nahajalo na obrobju, zanj pa so bili značilni revščina, bolezni in pregrehe. V 20. stoletju so bile bogate družine večinoma zgoščene na samem območju rasti, ki je združevalo ožje mestno območje z obrobjem. Na drugem koncu družbene lestvice so revnejše skupine živele večinoma na širokih revnih območjih, zlasti na skrajnem zunanem in najslabše opremljenem delu predmestja (de Mattos, 1997; Sabatini in Cáceres, 2001) južno ali severno od reke Mapocho. Iz zgodovine mesta vemo, da so domorodne družine, ki so se naselile v Santiagu, vedno živele v pasovih revščine ali v »barbarskem mestu«, kot ga je imenoval Vicuña Mackenna. Glavni pas revščine je nastal vzdolž severnega brega reke Mapocho. Zgodovinar Armando José de Ramón je poudaril, da je to območje v obliki črke *u* ležalo ob vznožju Andov, s čimer je pojasnil beg višjih slojev proti vzhodu, proti Andom. Ampak v obdobju med koncem 19. in sredino 20. stoletja je četrtnina revnih prebivalcev Santiaga živele v barakah, na gosto poseljenih ulicah in v napol podrlih domovih v obrobni soseskah južno in severno od mesta (De Mattos idr., 2006).

Iz državnega popisa prebivalstva je razvidno, da je število prebivalcev Santiaga z dobrih 900.000 leta 1940 naraslo na 1.350.409 leta 1952. Urbani prostor se je prav tako širil z nezasišano hitrostjo in Santiago je skoraj čez noč postal mesto množic (de Ramón, 2000). Za 50. leta 20. stoletja je bil značilen silovit tok preseljevanja. Povzročila ga je kriza gospodarskega modela, ki je temeljil na izvozu surovin in razvoju industrializiranega gospodarstva, s katerim bi nadomestili uvoženo blago. To je spremenilo ritem rasti Santiaga. Leta 1959 so prebivalci revnega pasu, ki je obkrožal mesto, pomenili 8 % vsega prebivalstva Santiaga (Espinoza, 1988). Prebivalci z višjimi

dohodki so začeli zapuščati središče Santiaga in se naseljevati na območjih vzhodno od mesta, pri čemer so »za seboj pustili statusne simbole in razkošje«, ki so se kazali v velikopotezni arhitekturi vzdolž osrednjih stanovanjskih ulic, kot sta Dieciocho in Ejército (Merino, 2000).

Leta 1979 je čilska vojaška vlada začela izvajati urbanistično reformo, ki je sprožila silovito urbano rast. Po načrtu so rušili določene soseske, kar je najrevnejšim še bolj otežilo življenjske pogoje. To je utrdilo vzorec urbane segregacije in začrtalo meje v mestu. Santiago je postal veliko segregirano mesto, za katero so bili značilni obsežna območja revščine, zlasti na jugu in severozahodu mesta, obenem pa zgoščevanje skupin z višjim prihodkom na vzhodu (Sabatini, 1998). V 90. letih 20. stoletja se je začel nov, manj obsežen proces ozemeljske segregacije z gradnjo modernih, ograjenih stanovanjskih sosesk v priljubljenih občinah. V okviru krepitve svoje vloge velemesta družbena struktura Santiaga še naprej upošteva ločnice družbene delitve in segregacije. Prostorska ali ozemeljska struktura pa kaže upadanje števila prebivalstva v osrednjem Santiagu in njegovo povečanje na obrobju mesta, kar velja tudi za druga velika metropolitanska območja v razvitih državah in državah v vzponu. Ugotovitve etnografske raziskave kažejo, da se pečat ožjega mestnega območja in »barbarskega« območja še danes izraža v različnih življenjskih slogih na urbanih območjih. Skozi zgodovino so si nasprotujoče identitete sledile in soobstajale, opredeljevale pa so jih njihove zgodbe in vsakdanje navade. Življenjski slog na ožjem mestnem območju je moderen, zanj pa so značilni pospešen utrip življenja, prostorska urejenost, določene namembnosti zemljišč, nadzor in pazljivost. Ožje mestno območje temelji na vrednotenju prostora, ki izhaja iz tega, kako se prebivalci med seboj razlikujejo in kako se identificirajo (Bourdieu, 1987) v primerjavi s tistimi, ki jih vidijo kot sebi enake, ter kako kažejo svojo osebnost, ki se oblikuje vzporedno s tržiščem, na katerem se pokrajina gradi in prodaja v skladu z estetskim občutkom za enotnost in izčiščenost življenjskega sloga. Vendar obstaja v tem mestu tudi obroben način življenja, in sicer v »barbarskem« mestu. Tam se je življenjski slog izoblikoval iz kaosa in nereda, ki so ga prebivalci ožjemu mestnemu območju vsilili ne glede na trenutno vlado in gospodarski položaj (Jacobs, 1993). Za ta življenjski slog je značilna raznolikost vsakdanjega ritma in življenjskih zgodb (hitrih in počasnih), ki spodkopava prostorsko urejenost. Določajo ga tamkajšnji prebivalci in je tako raznolik kot identitete njegovih ustvarjalcev. Na teh ozemljih se razmerja topofilije vzpostavljajo skozi znamke, simbole in občutke pripadnosti. V tem navideznem urbanem neredu se posameznik vedno lahko dojema kot del skupnosti. Tudi skozi vsakodnevne tokove gibanja in spontanega pojavljanja »mogočega«, pokrajina življenjskih slogov v urbanem prostoru postane kulisa, ki jo postavljajo in pospravljajo glede na čas in poti tistih, ki tam živijo (de Certau, 1990).

Vprašanje urbanega etosa danes razumemo kot vsakdanji boj med ožjim mestnim območjem, ki si zaradi segregacije in določanja namembnosti zemljišč ustvari prevlado, pridobi nadzor in postane enovito, ter »barbarskim« mestom, ki spodkopava in občasno ponovno vzpostavlja osnovna načela ožjega mestnega območja v nasprotju z raznolikostjo urbanega življenjskega sloga. Vseeno pa današnje mesto ni zraslo le na sporih. Hipoteza pravi, da kljub dokazom o segregaciji, modernizaciji in globalizaciji urbano prebivalstvo na svojem ozemlju vedno znova izumlja življenjske sloge, da bi uskladilo vezi ljubezni in pripadnosti z rabo razlikovalnih znakov ali »znamk« in s sprejetjem značilnih vsakdanjih navad (Márquez, 2009).

V članku so na podlagi študij primerov opisani in analizirani družbeni procesi, ki so skozi zgodovino prispevali h krepitvi segregacije v Santiagu. Naša hipoteza je, da zgodovina mesta izhaja iz dveh temeljev, postavljenih v 19. stoletju: na ožjem santiaškem območju in na »barbarskem« mestu. Ti kategoriji sta še vedno živi v domišljiji in zgodbah prebivalcev kot načeli razločevanja in identificiranja z vidika prostora in družbenega statusa.

2 Modernizacija in segregacija

Prebivalci Santiaga menijo, da so v mestu vidni jasni znaki modernizacije (več stanovanjskih stavb in novih objektov, podzemna železnica, nakupovalna središča, avtoceste in telekomunikacije), ampak vseeno še vedno ostajajo prvine, ki mesto delijo ozemeljsko in družbeno ter tako odsevajo neenakosti, značilne za čilsko družbo. To je v nasprotju z idejo metropole, saj ta kljub modernizaciji ohranja zgodovinske vzorce ozemeljske segregacije in vse bolj razkriva družbeno razslojevanje in strah pred »drugimi«.

Druga polovica 20. stoletja je pustila globok pečat na Santia-

Slika 1: Italijanski trg (špa. Plaza Italia), središče Santiaga, ki z reko Mapocho zarisuje mejo med »zgoraj« in »spodaj« (foto: Laura M. González).

gu in življenju njegovih prebivalcev. Pospščen razvoj mesta so utelešala družbena razmerja, ki se v današnjem prostoru prekrivajo, obenem pa se jim izogibamo. Santiago je nekakšna mestna državica, polna neštetihi meja in notranjih zidov, ki zarisujejo njegovo otoško naravo (Santa Cruz, 2002), zato se njegovi prebivalci težko poistovetijo s celotnim mestom. Gospodarske spremembe in kopičenje bogastva v Santiagu so povzročili izrazito prostorsko segregacijo družbenih slojev. Urbana območja so upravno razdrobljena, javne storitve pa so v različnih predelih zelo različnih kakovosti. Stanovanjsko segregacijo lahko v splošnem opredelimo kot stopnjo prostorske bližine ali ozemeljskega zgoščevanja družin, ki pripadajo isti družbeni skupini s skupnim etničnim in generacijskim ozadjem, z verskimi prepričanji in družbeno-ekonomskim statusom. To je glavna prednost Santiaga: tvorijo ga razsežnosti in dejavniki, ki se vzajemno vzdržujejo. Obstaja zgodovinska in kulturna težnja, da se družbene skupine zgoščajo na določenih predelih mesta, s čimer nastajajo območja ali soseske, ki so družbeno enotne (Márquez in Pérez, 2008). Navade in identitete, ki jih prebivalci oblikujejo na teh segregiranih območjih, potrjujejo njihove odločitve. Segregacijo z zgodovinskimi koreninami je še bolj poudarila politika brisanja, ki so jo izvajali pod vojaškim režimom generala Augusta Pinocheta (1973–1990). Skupine z nižjimi dohodki so razselili iz bogatejših sosesk v pasove revščine na obrobju santiaškega metropolitanskega območja. Še danes statistika revščine in pomanjkanja razkriva precej raznolik geografski vzorec. Raven revščine v občini La Pintana z velikim kompleksom socialnih stanovanj na južnem obrobju mesta znaša 31 %, na drugi strani, v občini Las Condes na severovzhodu mesta, pa 0,3 %. Indeks človekovega razvoja za čilske občine potrjuje zgornji številki, navaja pa tudi kazalnike zdravja, izobrazbe in dohodkov. Kraji z najvišjim indeksom človekovega razvoja so v severovzhodnih predelih Santiaga, medtem ko so kraji z izjemno nizkim indeksom in nizkim dohodkovnim razredom na severozahodu in jugozahodu (program Združenih narodov za razvoj, 2002).

Neenakomerna porazdelitev prihodkov je razvidna z zemljevida porazdelitve santiaškega prebivalstva. Kaže, da revni in bogati živijo v strogo razmejenih soseskah (Rodríguez in Winchester, 1999) in da imajo te soseske značilno poklicno usmerjenost. Navedeno najizraziteje potrjujejo podatki, ki jih je objavila gospodarska komisija za Latinsko Ameriko pri latinskoameriškem in karibskem demografskem centru (Celade/Cepal). V premožnejših soseskah, kot sta Vitacura in Las Condes, se več kot 60 % prebivalcev giblje le znotraj treh občin severovzhodnega predela (Vitacura, Las Condes and Providencia), ko potujejo od doma do delovnega mesta. Po drugi strani v revnejših soseskah le 20 % prebivalcev dela v občini, v kateri živi. Ostali morajo potovati v druge predele (Rodríguez, 2001). Trdovratna stanovanjska segregacija se je na nekaterih območjih še poslabšala z višjo stopnjo brezposelnosti, s presto-

pništvom in z ravniyo družinskega nasilja. Nagnjenost najrevnejših in najobrobnejših predelov, da se spremenijo v gete, je prispevala k močni stigmatizaciji tamkajšnjih prebivalcev, obenem pa skrhalo in uničila organizirane prvine urbanega življenja ter tako postopoma ustvarila mesto strahu in previdnosti. Dojemanje nevarnosti v mestu in domači soseski se povečuje sorazmerno z upadanjem družinskega prihodka. Medtem ko se 71 % prebivalcev premožnejših sosesk čuti varne, le 55 % prebivalcev revnejših sosesk čuti enako in meni, da je njihova okolica varna. Najprepričljivejši je podatek, da se tako revni kot bogati ne počutijo varne v središču Santiaga (71 %), ki je po definiciji javno in raznoliko območje.

V 90. letih prejšnjega stoletja se je ozemeljska segregacija začela v manjšem merilu pojavljati kot posledica gradnje modnih ograjenih stanovanjskih sosesk v tradicionalno priljubljenih občinah. Povečanje in krepitev družbene neenakosti, dejstvo, da določena skupina izgubi nadzor nad ozemljem, ki mu je nekoč pripadala, nezmožnost države, da vsem državljanom zagotovi varnost in zaščito, negotovost, pojav modela zasebnega državljanstva na podlagi »samoregulacije« in posledična privatizacija družbenega življenja so le nekateri od dejavnikov, ki se omenjajo pri analizi videza teh ograjenih citadel znotraj mesta (Salcedo in Torres, 2004). Zagotovo ta »lepotna znamenja« bogastva na obličju revščine v mestu ustvarjajo nove

družbene in prostorske meje. Zaradi razgradnje javnega prostora, polarizacije, vse večje razdalje med domom in delovnim mestom in pomanjkanja vmesnih prostorov postaja temeljni problem narave mesta nedvomno vse bolj zapleten in izmuzljiv. V številnih študijah se opozarja na deteritorializacijo prvin, ki tvorijo identiteto; kar ostane, so polomljene množice, ki se le blede spominjajo kolektivne zgodovine (Silva, 1996; Salman in Kingman, 1999).

V tej predstavitvi se predvideva, da so identitete segregirane in razdrobljene, kar krepi načela lokalne ali ozemeljske zgodovine, ki je tuja zgodovini mesta kot celote. Mesto je vsota zgodovin, ki jih vzdržujeta ožje mestno območje in »barbarsko« mesto, torej zapuščina Vicuña Mackenna in politik mestnega načrtovanja, ki so nastale pred dobrim stoletjem.

3 Urbana etnografija

Uporabljena metodologija izhaja iz kvalitativnih etnografskih študij, ki temeljijo na neposrednih opazovanjih, poglobljenih intervjujih in diskusijskih skupinah, v katerih sodelujejo prebivalci stanovanjskih sosesk. Tako se usmerja razumevanje procesov, ki oblikujejo mestni življenjski slog. Etnografski opisi izhajajo iz kultur in črpajo iz neposrednega opazovanja družbenega vedenja ali, z drugimi besedami, poznavanja skupin

Slika 2: Zemljevid Santiaga (vir: internet 1)

in posameznikov, ki so preučevani. Delo na terenu je najpomembnejše, vključuje pa opazovanje in odločno prizadevanje za to, da se ceni »drugačnost«. Proces slikanja etnografske podobe teh sosesk se je začel leta 1998 in traja še danes. Cilj je ustvariti celovit opis kontekstov, v katerih prebivalci živijo svoj vsakdan. Obravnavani so ti vidiki, ki vplivajo na vsakdanje življenje prebivalcev: (a) družbene in materialne lastnosti ljudi, ki živijo v teh predelih Santiaga; (b) formativna zgodovina in spomini; (c) lokalna družbena podoba; (d) načela identifikacije prebivalcev (»mi«) in razlikovanja (»oni«); (e) priznavanje mesta in oblikovanje zaveznitva z njim; (f) prakse in poti in (g) dnevne interakcije, ki so značilne za vsak kraj ter so povezane z javno upravo in nepremičninskim trgov. Ta članek temelji na glavnih ugotovitvah raziskav, ki so bile opravljene v treh družbenih in kulturnih utrdbah, ki sobivajo v Santiagu.

Etnografske ugotovitve, ki so predstavljene v članku, so bile pridobljene v desetletnem obdobju, osredotočajo pa se na opazovanje javnega prostora, zlasti ulic, trgov, območij zgoščene storitvene dejavnosti in poslovnih enot. Sosedska raz-

merja je natančno opisal Michel de Certau, osredotočil pa se je na vsakodnevne dejavnosti in poti prebivalcev. Ko je bila etnografska študija končana, je bilo v vsaki soseski opravljenih dvajset intervjujev na podlagi tehnike komentiranega opisa, ki zajema obisk soseske skupaj s prebivalci, s katerimi določimo pomembne kraje, fotografiranje in analizo podatkov iz popisa prebivalstva kot prvine georeferenciranja. Georeferenciranje omogoča vpogled v razvoj družbeno-ekonomskih in demografskih kazalnikov po posameznih območjih in tako dopolnjuje etnografski opis.

Tri preučevane soseske so: (a) Barrio Jardín del Este (Vzhodni vrt) v občini Vitacura v severovzhodnem predelu Santiaga; (b) stanovanjski kompleks El Carmen de Huechuraba v občini Huechuraba v severozahodnem delu Santiaga in (c) ulica Fariña v soseski La Chimba v občini Recoleta v severozahodnem delu mesta. Študija teh stanovanjskih utrd ali »citadel« temelji na tej domnevi: če je določena družbena manifestacija konstrukt, ki je vzeta iz družbe kot celote, potem ta manifestacija, kot jo izraža njen »občutek za prostor« (Setha in Lawrence-Zúñiga,

Preglednica 1: Etnografske smernice raziskave

Smernice	Metode/kazalniki
1. Zgodovina soseske	
1.1. ozadja; zgodovinske prelomnice; imena in nadimki, ki jih uporabljajo prebivalci za svoje okolje; načela identifikiranja: »oni« in »mi« skozi čas; razlikovalni znaki in simboli;	• Intervjuji z vodjami skupnosti in/ali najpomembnejšimi informatorji;
1.2. pričevanja prebivalcev: današnja soseska in soseska, v kateri so živeli prej.	• diagrami sedanjih sosesk in tistih, v katerih so živeli prej;
2. Geografska lega soseske	• načrti soseske v Santiagu, v občini, v lokalni geografski enoti (v velikem merilu);
2.1. geografske meje znotraj Santiaga in znotraj občin;	
2.2. velikost in število stanovanj, vrsta; stanovanj in njihova prostorska razporeditev.	• načrti soseske in stanovanjskih enot, fotografije;
2.3. oprema skupin stanovanjskih naselij (športna igrišča, prostori za druženje, trgi in podobno);	• ugotovitve in register poslovnih in javnih prostorov (trgi, organizacije, klubi), oznake organizacij in sosedje;
2.4. storitveni objekti v soseski in drugi objekti v okolici (izobrazba, zdravje, policija).	• fotografije, plakati, letaki;
3. Prebivalci	• informacije občin, organizacij in šol.
3.1. koliko je prebivalcev in koliko družin;	
3.2. spol, starost, vrsta družine;	
3.3. družinske mreže, zemljevid mrež v soseski, kdo je komu starš;	
3.4. družbeno-ekonomske značilnosti: aktivno delovno prebivalstvo, brezposelni in/ali neaktivno prebivalstvo, raven izobrazbe, poklici, približen družinski prihodek;	
3.5. izvor: od kod prihajajo družine;	
3.6. načini prihoda v novo sosesko (vladne stanovanjske subvencije, zasebno varčevanje, posojila in podobno), na kakšen način je bil kupljen dom.	

Vir: Márquez (2009)

2003), tudi črpa iz celovitosti družbe. Kar se v nekem prostoru zgodi, ni neodvisno od celote, ki ta prostor obkroža, ali od sosednjih krajev. Kar se v nekem prostoru zgodi, ne glede na razsežnost dogodka, je vedno posledica gibanja celotne družbene skupine (Santos, 1996).

4 Kultivirana soseska ali vrtna utrdba

Zgodovina soseske Jardín del Este, nekdanje Chacre Lo Lillo, sega v čas prihoda Špancev in razdelitve zemljišč s kraljevim odlokom. Na teh dragocenih in zaželenih zemljiščih je leta 1954 nastala soseska Jardín del Este. Oddaljenost od središča mesta, bujno rastlinje in bogati vodni viri so spodbujali željo po boljši kakovosti življenja. Gradnja cest in ulic, dodatna delitev zemljišč in uvedba javnih dobrin so izražali širitev Santiaga s selitvijo elite na severovzhod mesta. Takrat so prvič neki predel poimenovali tako zgodovno (Palmer Trias, 1987), s čimer so ustvarili občutek, da je kakovost življenja v urbanem kontekstu pomembna. Beseda *jardín* (vrt) je pomajševalnica stare francoske besede *jart* ali španske *huerte*, ki pomeni sadovnjak (Corominas, 1973) in se nanaša na stanovanjski prostor, za katerega je značilno podeželsko ozračje, kraj, prilagojen »podeželskemu življenju«. Jardín del Este je lokalna, edinstvena različica utopičnega modela mesta vrtov, ki ga je predlagal Ebenezer Howard (1969). Edinstven je zaradi homogene družbene sestave in posebnega imena, kot tudi zaradi zvestobe tradicionalnim vzorcem družbeno-ekonomske segregacije, ki je bila značilna za santiaško zgodovino. Jardín del Este je nedvomno elitna predmestna soseska na obrobju že oblikovanega mesta. Oblika soseske se razlikuje od mesta, kljub mešanju, ki je posledica združevanja modernosti v arhitekturnem slogu, tradicije pri krajinski arhitekturi in ureditve, ki ji daje pridih »mesta vrtov«. Ureditev ne pušča prostora za mestne storitve, rekreacijsko infrastrukturo ali delovna mesta. Za sosesko je značilno, da je odrezana od najpomembnejših prvih urbanega življenja; je prej spalno naselje, ki izraža in krepi določen življenjski slog. V nasprotju s tradicionalnimi

Slika 3: Barrio Jardín del Este (foto: Guillermo Labarca)

soseskami drugje v soheski Jardín del Este ni trgovin, poslovnih prostorov ali pisarn (razen šole Alianza Francesa).

Estetika nostalgije po podeželski podobi izhaja iz koncepta načrta mesta vrtov in se kaže v vijugastih cestah, ki zamejujejo območje in opredeljujejo njegovo notranjo ureditev; ceste so povezane z avtocestami in so zato tudi praktične (Kos, 2008). Vijugaste ulice in bujno zelenje, ki raste okoli stanovanjskih hiš, varujejo pred hrupom in avtomobili. Že od začetka je zaradi visokokakovostne arhitekture ta soheska eden najekskluzivnejših predelov, v katerem živijo najpremožnejši sloji v mestu. Jardín del Este je znan po svoji lepoti, ki jo skrbno negujejo, in po visoki ravni kulture tamkajšnjih prebivalcev. Zasebni domovi v soheski sledijo moderni paradigmi enodružinske hiše in stojijo na zemljiščih, ki v povprečju obsegajo 1.000 m². Hiše, ki se raztezajo na 200 m², gledajo na svoje vrtove, med hišami, ulicami in sosedi pa je precejšnja razdalja. Ta arhitekturna prvina poudarja naravnost k družinskemu življenju. Vsakodnevni opravki in okolica so v domeni doma. Številne poroke med otroki prebivalcev kažejo, da obstajajo vezi, ki so se tukaj spletle kljub razdaljam in ustaljenim navadam, ki zagotavljajo zasebnost. Montserrat Palmer Trias (1987) opredeljuje prebivalce soheske kot »nevidne državljane«, katerih družabno življenje se vrti okoli polo kluba. Zasebne prostore uporabljajo pogosteje kot javne, dom pa ima v življenjskih slogih prebivalcev osrednjo vlogo.

Vsako opazi, da med tednom na ulicah ni pešcev. Če izvzamemo pomočnice, ki vodijo na sprehod pse, otroke, ki se vračajo iz šole, varnostnike in vrtnarje, so ulice soheske Jardín del Este običajno prazne. Čeprav so pločniki v odličnem stanju, prebivalce le redko vidimo, da bi se tam sprehajali; po opravkih se običajno odpeljejo drugam v občino. Kot veliko drugih predelov v vzhodnem delu mesta Jardín del Este močno izraža prebivalstvo, ki je ozemeljsko in poklicno ločeno od drugih: tukaj najdemo poslovneže, funkcionarje mednarodnih organizacij in strokovnjake, katerih obseg dejavnosti je načeloma omejen na vzhodni del prestolnice, torej občine Las Condes, Vitacura in Barnechea. Poleg teh družbenih homogenih vidikov obstaja še več značilnosti, ki opredeljujejo identiteto ter jih prebivalci prepoznavajo kot jezik in podobo »njihove« soheske. Najočitnejše gradbene značilnosti so vijugaste, mirne ulice, tlakovani pločniki, široke potke, urejena pogozdena področja, zelenje, ki spominja na podeželje, in kultivirana arhitektura hiš, ki se skrivajo za svojimi dvorišči brez razkazovanja. Kdor koli vstopi v Jardín del Este, brez težav ugotovi, da je v prostoru, ki je bil natančno načrtovan in v katerem prevladujejo natančno določene prvine. Kulturno bogastvo s svojimi slogi in okusi tvori nabor navad soheske (de Certeau, 1990), ki ga razumemo kot tihe družbene dogovore in norme, s pomočjo katerih prebivalci urejajo svoje zadeve in se umeščajo v prostor vzajemnega spoštovanja.

Kot vse druge stanovanjske soseske ima Jardín del Este svoj nabor družbenih norm, ki opredeljujejo pristope in način, na katerega se oblikujejo družbena razmerja: ni zadrževanja na ulicah, pometanja pločnikov, prijateljevanja z varnostniki, razkazovanja, ni treba poznati imen sosedov in tako naprej. To so le nekateri od dogovorjenih načinov obnašanja, ki orisujejo določen življenjski slog. Tega zaznamujejo tudi varovanje zasebnosti, ohranjanje »ustrezne razdalje« in »lepo vedenje«. Na ozemlju, na katerem je stopnja družbene in ekonomske homogenosti visoka, tem navadam ni težko slediti. Način življenja je namreč tak, da se kultura in slog posameznika izražata brez potrebe po nenehni razlagi. Vljuden jutranji pozdrav je ena od običajnih gest, ki potrjujejo dejstvo, da tamkajšnji prebivalci živijo v družbi sebi enakih. V kontekstu logike ustrezne razdalje sta skrb za nedotakljivost doma in druženje za zaprtimi vrati precej pomembna. Ljudje se organizirajo spontano, in kadar to zahtevajo okoliščine, rešujejo težave, povezane z varnostjo in osnovnim naborom lokalnih predpisov, ki bi jih lahko izkoristili nepremičninski špekulanti, ki želijo graditi stanovanjske stolpnice. Odlično poznavanje občinske in državne zakonodaje s področja načrtovanja mest, določanja namembnosti zemljišč, gradbenih standardov in arhitekturnih podrobnosti kaže na veliko moč, ki jo imajo kulturni vzorci prebivalcev (Dubet, 1994), ko jih ti uporabijo za varovanje svojega življenjskega sloga.

5 Stanovanjska naselja ali ograjene citadele

V severnem delu širšega Santiaga, v občini Huechuraba, leži El Carmen de Huechuraba. Gre za skupino 25 stanovanjskih naselij, v katerih 1.200 mladih družin živi v domovih, ki merijo med 140 in 172 m², na parcelah, ki se raztezajo na 450 m². Njihova okvirna vrednost je 210.000 USD. To občino so običajno naseljevale družine pod pragom revščine, v preteklih letih pa so tu zgradili ograjene stanovanjske soseske za kupce srednjega in višjega srednjega razreda. To stanje je porušilo segregacijo velikega obsega, vendar je povzročilo tako imenovano segregacijo manjšega obsega, ki spada v kontekst procesa gentrifikacije (Zukin, 1989), značilne za nove procese prostorske segregacije.

Mladi pari, ki kupijo stanovanje v teh naseljih, so v povprečju stari 36 let, zaposleni, poročeni in imajo dva otroka. Z vidika družbenega ozadja te družine pripadajo »ambicioznemu srednjemu razredu« (Alvarez-Rivadulla, 2007; Atkinson, 2006; Low, 2001). Gre namreč za mlade družine iz občin srednjega razreda, ki si utirajo pot po ekonomski lestevici, njihovi potrošniški vzorci pa postajajo vse bolj podobni vzorcem višjega razreda.^[1] Stanovanjska naselja, zasebne ali »podeželske« vile in ograjene citadele rastejo in so značilne za najuspešnejše v metropoli. Pomembnost, ki jo pripisujejo varnosti za zaprti-

mi vrati, in model »varovane neodvisnosti« (Svampa, 2001) presegata ta naselja in se kaže v vseh drugih vidikih življenja: športu, šoli, cerkvi ter celo v storitvah in poslovnem svetu. Z ograjami in naprednimi zasebnimi varnostnimi napravami ta premožna naselja zagotavljajo varnost, ki si jo prebivalci želijo. Branijo se z električnimi ograjami in varnostniki, v pripovedih pa pogosto obujajo spomine na podeželje. Varovanje ter skrb za vrtove in zelene površine izražata nostalgijo in pomenita simbolično vrnitev k skupnosti, ki je nekoč obstajala, k poetičnemu izrazu prostora, ki preteklost barva z idiličnimi sanjami in podobami (Bachelard, 1965). Kjer so danes ta naselja, je nekoč stala stara kmetija, ki tej poeziji daje močan prizvok podeželskega življenja. Sledi preteklosti, kot so silos, križ in konjušnica, so ohranjene; z njimi se ponášajo pred obiskovalci. Tradicionalne čilske hiše z glinenimi strešniki, skupaj s cvetličnimi lončki na oknih in z dvorišči na ameriški način ta urbani prizor prežemajo s pridihom podeželja. Če povzamemo Néstorja García Canclinija (1995): imeti identiteto v Huechurabi predvsem pomeni imeti sosesko (in ne nujno države ali mesta). Prostor, v katerem vse, kar si prebivalci med seboj delijo, postane identično in zamenljivo, zato je soseska območje, v katerem se organizirajo zabave in napihujejo dnevni rituali. Tisti, ki si tega območja ne delijo z drugimi ali na njem ne živijo in tako nimajo enakih predmetov, simbolov, ritualov in navad, so »drugi« in drugačni. »Druge« se dopušča, vendar se z njimi ne družijo niti v najbolj naključnih vsakdanjih okoliščinah. Odnosi z »drugimi«, najrevnejšimi ali s tistimi, ki živijo onstran zidov naselij, se spletajo le redko, morda le kot odnos s ponudnikom storitve (pomočnice, vrtnarji in prodajalci) ali zaradi dobrotelosti, ki jo v tem primeru spodbudi šola in je popolnoma odvisna od pogojev nujnosti.

Nostalgija in trmasto iskanje življenja, »kot je bilo, ko smo bili majhni«, soseske, določene vrste druženja med vrstniki, »veselja ob druženju« in možnosti delitve so v zgodbah, ki jih pripovedujejo prebivalci, in v njihovih vsakdanjih dejavnostih.

Slika 4: Stanovanjsko naselje El Carmen de Huechuraba (foto: Francisca Pérez, Gladys Retamal in Daniela Serra)

»Plemenska narava«, ki so jo te družine vdahnile svojim življenjem – narava, ki jo vsekakor podpira arhitektura in urbana oblika teh naselij –, se ujema z željami vsakega od njih. Čeprav ne ustreza postmodernemu »plemenu«, o katerem govori Michel Maffesoli (2000), je »mehurček«, ki ga omenjajo prebivalci, nekaj podobnega. Gre za majhno in varovano skupnost, ki želi »svojim otrokom dati otroštvo, ki smo ga imeli sami«. Ob izrazitosti in brutalnosti urbanega individualizma se zdi, da obstaja le ena rešitev: umik v ozke, varovane, vendar vseeno živahne meje vsakdanjega življenja v skupnosti sebi enakih.

Ograjeni prostori – z varnostniki, alarmnimi napravami in električnimi ograjami, ki prebivalce ločujejo in varujejo od prebivalcev La Pincoye – vsekakor vplivajo na identiteto. V skupnosti sebi enakih so omembe izmišljene skupnosti redke v kontekstu tega, kar Benedict Anderson (2000) omenja kot nacionalno državo. Načela integracije se začnejo in končajo ob robovih naselij in skupnosti enakih, v katerih živijo skrajno privatizirani meščani ter razvojna podjetja in poprodajne storitve nadomeščajo državo.

6 La Chimba – citadela ob meji

La Chimba leži severno od reke Mapocho in je od nekdaj »druga stran« Santiago. Ozek pas reke zarisuje mejo med ožjim mestnim območjem in »barbarskim mestom«. Od kolonialnega obdobja v 16. stoletju je La Chimba nudila prostor za vse tisto, kar je središče mesta zavračalo: pokopališča, bolnišnice, tržnice, Indijance in obubožane priseljence, ki iščejo boljše prihodnost. Štiri stoletja in pol je bila La Chimba meja, nekakšno zanemarjeno območje, pa tudi svetišče in prostor značilne raznolikosti. To ni vidno le v simbolični segregaciji mrtvih na drugi strani reke Mapocho – ozemlju »drugih« –, temveč se ohranja v predelih, naseljenih z mešanico ljudi, ki to območje ohranjajo pri življenju (Franz, 2002). La Chimba se upira centralnemu načrtovanju, zanjo pa je postala značilna tudi določena stopnja samozadostnosti. Če je središče Santiaga obliče zakonitosti in vljudnosti, je La Chimba druga stran kovanca, nasprotje – vzporedna citadela na drugi strani reke. La Chimbo danes sestavljajo štiri občine, na tem območju pa so trije značilni prostorski pasovi: (a) Bellavista z nočnim življenjem, bari in restavracijami; (b) Patronato s priseljenci in trgovinami in (c) La Vega s skladišči od Recolete do Vivacete. *Chimba* v kečuansčini pomeni »ozemlje, sosesko ali kraj na drugi strani reke« (Rosales, 1948). Soseska je nastala, ko je Pedro de Valdivia, ustanovitelj mesta in prebivalec La Chimbe, svoje čete premaknil na južni breg reke Mapocho in končno na tem območju ustanovil mesto Santiago de la Nueva Extremadura. Od takrat, ko je Santiago zrastel med rokavoma reke Mapocho, je La Chimba sprejemala vse Indijance, ki jih osvajalec (špa. *conquistador*) ni želel naseliti v mestu. Tako je območje La Chimbe postalo nekakšen prizidek: območje zunaj obzidja

Slika 5: Ulica Fariña v soseski La Chimba (foto: Francisca Márquez) mesta, na katerem so se od začetka naseljevali služabniki (špa. *yanaconas*) in druge etnične skupine, ki so služile osvajalcem.

Od 17. oziroma 18. stoletja je bilo prebivalstvo La Chimbe v Santiagu zgled zmesi multikulturalizma in revščine. Tam je življenjski slog potekal vzporedno s procesom ustvarjanja dohodka. Indijanci, temnopolti, mulati, mestici in revni Španci so delali kot prodajalci in v preprostih manufakturah, svoje storitve pa so ponujali tudi prebivalcem Santiaga. Živahne trgovinske, družbene in rekreacijske dejavnosti so oblikovale ozemlje, ki je določalo vzorec razvoja za celotno mesto. Meja, ki jo je zarisovala reka Mapocho, je bila namenjena obrambi in nudila zavetje med družbenimi nemiri in represijo iz središča mesta, usmerjenimi proti tukajšnjim prebivalcem in gospodarski dejavnosti (Salazar in Pinto, 2002). Z geografskega vidika je reka Mapocho meja. Je ločevalna črta, ki opredeljuje, kaj je znotraj in kaj zunaj, je vidna meja, do katere posameznik pride, od nje pa lahko tudi odide. Je rob mejnega ozemlja, ki ga razumejo kot prostor, ki razlikuje »nas« od »njih«; nejasen in nedoločen prostor, ki priča o stanju nenehnega spreminjanja. Njegovi prebivalci so ljudje, ki so to mejo prestopili: čudni, nadležni, nezaželeni, mulati, Indijanci, mrtvi, nori, tujci; skratka tisti, ki so na meji normalnega ali pa so to mejo že prestopili (Anzaldúa, 1999). V tem smislu je bila La Chimba simbolična zbiralnica vsega, kar je slabega; prostor, v katerem lahko vsi tisti, ki v središču mesta niso zaželeni, živijo skupaj. Kot mejno območje La Chimba določa meje in izključuje ter

tudi vključuje, razlikuje in identificira. La Chimba je vse prej kot prehodni prostor; je fizično in simbolno ozemlje, na katerem so referenčne točke oblikovane tako, da opredeljujejo mesto »drugih«, »barbarsko mesto«, brez katerega urbani pogoj izkušnje raznolikosti ne bi obstajal (Mongin, 2006).

Prostor je v La Chimbi ženskega spola, je posoda, maternica, možnost, ki vedno obstaja in sprejema. Ob upoštevanju tega je njena globoka prilagodljivost in sposobnost spreminjanja razumljivejša: ulice se dopoldne uporabljajo kot stanovanjsko območje in otroški vrtec, popoldne se uporabljajo kot skladišče, ponoči kot bar na črno, delovno mesto prostitutk, restavracija in potem znova kot stanovanjsko območje. Sposobnost prostora, da sprejema, nudi zavetišče, »skriva« in »varuje« svoje prebivalce, je značilnost, ki jo ožje mestno območje ni zmožno sprejeti v okviru svojih načrtov za določanje namembnosti zemljišč. La Chimba ni obrobno, nizkocenovno stanovanjsko naselje in ne ilegalna skupnost ali geto. V La Chimbi ni prostora za sodobne prakse določanja namembnosti zemljišč ali urbanistično načrtovanje. V njej se iz oči v oči soočimo z mestom – drugačnim mestom –, v katerem načela urbanističnega oblikovanja, ki Jane Jacob toliko pomenijo (1993), prevzamejo vso njihovo moč in pomen. Kot je bilo že povedano, zdi se, da je ključ do razumevanja tega predela mesta prav spreminljivost razmerij v soseski, ki ne temeljijo na kraju bivanja ali dejstvu, da posameznik tam živi. Soseska ima gospodarske temelje, ki pridejo do izraza zlasti v La Vegi in trgovskih predelih, v katerih vsak izdeluje za vsakogar, ampak tako, da lahko le tisti, ki tam živijo, za to vedo in to razumejo.

Vse se giblje, vsak ima svoje mesto, ksenofobija, ki je v ožjem Santiagu tako prisotna, pa se tu ne more razmahniti. »Drugi«, tisti, ki je drugačen, v sebi vedno nosi potencial rasti; stigma, ki jo razumemo kot znamenje ali znak, ki nekoga umesti v prostor, izgubi svoj razlog za obstoj. La Chimba je in je od nekdaj bila prostor, za katerega je bila značilna gnetljivost, ki ima malo opraviti s strukturirano in z razločevalno logiko mesta, kot je Santiago. V njem, tako kot v drugih latinskoameriških mestih, je prelomnica v urbani topografiji dobra ponazoritev vztrajnosti in krepitve življenjskega sloga med skupinami, ki so družbeno enotne in imajo skupno identiteto. Ožje mestno območje in »barbarsko mesto« živita skupaj v igri ogledal, za katero se zdi, da se upira urbanemu modelu, ki temelji na heterogenosti, izmenjavi med različnimi ljudmi in zamisli javnega prostora in vrednot, kot sta politično zavedno meščanstvo in družbena integracija.

Druženje med seboj enakimi zagotavlja urbano segregacijo in prebivalstveno homogenost Santiaga. S tem utira pot podobi in načinu družbenega obnašanja, ki krepi in varuje »nas« od nevarnosti, ki jo pomenijo »oni«. V ožjem mestnem območju nekateri snujejo in krepijo urbano oblikovanje sorodnosti ozi-

roma vzoren življenjski slog med enakimi, ki zagotavlja »druženje z enakimi«, medtem ko v »barbarskem mestu« očitni znaki neenakosti prežemajo njihove projekte in celo njihova najbolj vsakdanja dnevna srečanja.

7 Sklep

Ko Santiago razumemo z vidika »druge strani«, lahko ugotovimo, da mesto sestavljajo prekrivajoče se in mnogovrstne identitete, da gre za križanje nasprotujočih si svetov. Za reko Mapocho bi lahko rekli, da je nekakšno brezno, ki ločuje dve celini, dve mesti, ki si kljub dejstvu, da sobivata in se prekrivata, ne gledata v oči – v drugih mestih morda to vlogo igra železniška proga ali odlagališče, namišljena meja. Čez reko pa se raztezajo mostovi in prav ti omogočajo nenehne kršitve in prekoračitve, čeprav to ne pomeni, da meja ni globoko zarisana. Tisti, ki mejo prekorači, ogrozi svoje življenje, saj lahko to postane pokvarjeno, kot so pokvarjene izmišljene študije in zgodbe priljubljenih romanov, ki so se razmahnili v 20. stoletju. Pa vendar prav mostovi med ožjim mestnim območjem in »barbarskim« mestom dajejo življenje urbanemu pogodu (Mongin, 2006), takemu, kot so ga slavila zgodnja razmišljanja sociologov proti koncu 19. stoletja. Z obeh strani meje se kulturne krajine (Zukin, 1989) ustvarjajo zato, da konkretizirajo spomine mest, spomine na to, kaj je podrejeno in kaj nadrejeno. »Barbarsko« mesto, ki je soočeno z ožjim mestnim območjem in njegovim redom, kljubuje centralnemu načrtovanju in pomeni določeno mero samooklicane samozadostnosti. Če je ožje mestno območje obličje zakonitosti in vljudnosti, je »barbarsko« mesto druga stran kovanca in nasprotna številka, vzporedno mesto, ki leži na meji, na robu zakonitosti, prevladujočih pravil in kodeksov ravnanja.

»Barbarsko« mesto, ki je po definiciji mejno območje, zarisuje in izključuje, vendar tudi vključuje, razlikuje in identificira. Je več kot le prehodno območje; »barbarsko« mesto je fizično in simbolično ozemlje, na katerem obstajajo referenčne točke za različne identitete, ki oblikujejo in utemeljujejo »mesto drugih«. Prav dejstvo, da gre za mejo, potrjuje mnoga mesta, ki so bila odstranjena in iztrgana iz ožjega mestnega območja: mesta osvajalca Pedra de Valdivia v 16. stoletju, mesta Vicuña Mackenna v 19. stoletju in mesta nepremičninskega trga v 21. stoletju. »Barbarsko« mesto stopnjuje projekte poenotenja in prevlade, ki jih izvaja urbanistično načrtovanje. La Chimba in ilegalna naselja opominjajo, da bolj kot kraje, s katerimi se posameznik poistoveti, tukaj najdemo kraje na pol poti in križišča, ki jih prebadajo raznolika občutja kulturne pripadnosti in krajev z identiteto. Prečne in mejne identitete tako spodkopavajo vzorec ustaljene, izravnane identitete ožjega mestnega območja. Kulturne identitete »barbarskega« mesta nas opominjajo, da je vsaka identiteta konstrukt; nikdar ni nujna, temveč je bolj drža brez dokončnega jamstva (Hall,

1996). Identitete so polje nasprotij in so odvisne od iskrenega priznavanja drugačnosti, s čimer tudi same postanejo priznane in legitimne.

Pomeni, ki hranijo te identitete, ne izvirajo samo iz olepšanih izjav; pomemben vir izvora pomenov so dejanske navade, ki se uresničujejo v dejanskih kontekstih. Ta pogoj identitete je tisto, kar se imenuje teritorialnost; to, kar drugi avtorji pripisujejo zmožnosti ljubiti določen kraj (Lefebvre, 1976). Teritorialnost je značilnost, ki je skupna družbenim bitjem in je zato osnovna sestavina identitete, katere teža je odvisna od raznolikih zgodovinskih vplivov, vendar tudi od posameznikovega mesta v družbeni sestavi. V tem smislu se postavlja hipoteza, da za očitnim neredom »barbarskega« mesta, katerega najočitnejši dokaz je sistematično kršenje norm in pravil, ki urejajo prostorsko upravljanje in arhitekturo, obstaja logika in nabor družbenih konceptov, ki urejajo odnos med posamezniki in ozemljem in organizirajo njihovo obnašanje v urbani sferi. Na videz neurejeni procesi se prek prakse ustalijo v nezapisanih normah, ki izražajo željo po pripadnosti in črpajo tako iz ustnega spomina kot vsakdanjega vedenja (Qadeer, 2004). Te navade, povezane z življenjem na določenem kraju, delno sledijo želji po polastitvi in uporabi urbanega prostora. Gre za neformalne pristope, ki vseeno ustrezajo družbeni logiki, ki ni del vsiljenega življenjskega sloga na ožjem mestnem območju.

Urbani prostori niso spremenljivke, ki jih ti življenjski slogi ne bi poznali. Kršenje obstoječih norm zahteva, da se zagotovijo dodatni prostori, na katerih se lahko ti slogi izrazijo. Metropolitanski prostor sprejema vase raznolikost življenjskih prostorov, ki potrjujejo različne navade in zamisli o prebivanju. Seveda pa te razlike potekajo vzporedno z urbano ali s stanovanjsko segregacijo. Gre za »učinek kraja« (Bourdieu, 1993). Tako so urbanistične raziskave postavljene pred dvojni izziv: najprej moramo razumeti logiko, norme in praktične razloge, povezane z družbeno izkušnjo in vsakodnevno storilnostjo v metropoli, nato pa vzpostaviti razmerje med načini proizvodnje na ožjem mestnem območju in v njegovi »barbarski« različici tako, da vzajemno spodbujata proizvodnjo, ampak predvsem zato, da razumeta prevlado enega življenjskega sloga nad drugim. To pomeni, da ni mogoče razumeti, kaj se dogaja – ali kaj se ne dogaja – na ožjem mestnem območju (in njegovih citadelah), ne da bi pogledali, kaj se dogaja v »barbarskem« mestu (in na njegovih citadelah). Načini proizvodnje enega se uresničujejo skupaj z »drugim«, zaradi »drugega« in njemu navkljub. Citadele vsekakor gradijo življenjske sloge, ki ustrezajo zmožnostim, željam in predstavam njihovih prebivalcev, vendar so tudi v skladu z zmožnostmi, interesi in s predstavami celotne metropole. Družbeni konstrukt citadel je po definiciji drugačnost in celokupnost. Metropol je igra ogledal, ki ni nikdar končana, ampak prav to ji daje zares urbano in moderno naravo (Mihelič, 2008).

Vloga Santiaga je očitno ta, da opozori na urbani življenjski slog in ga nadvlada. Je sredstvo proizvodnje prevladujočega prostora, ki ureja mesto in predstave njegovih prebivalcev (Wellman, 1979). »Barbarsko« mesto je podobno maternici; je skupnost in zavetje ter zato tudi odgovor na odpor proti načinom nadzora in organizacije, ki jo uveljavlja ožje mestno območje, pa tudi oblika tega odpora. Vrzal med mestoma izhaja iz zgodovine in je še danes faseta urbanega reda. Njegove posledice so vidne v urbanističnih pristopih in pojavnih oblikah segregacije. Trdovratnost »barbarskega« mesta potrjuje odpor do zgodovinske prisotnosti ožjega mestnega območja, ki ureja tako ozemlja kot tudi druge načine načrtovanja in življenja v velikem, neoliberalnem mestu, v kakršno se je razvil Santiago.

Francisca Márquez

Alberto Hurtado University, Faculty of Social Sciences, Santiago, Čile
E-pošta: fmarquez@uahurtado.cl

Opombe

[1] Le 6 % jih prihaja iz krajev zunaj santiaškega metropolitanskega območja. 58 % jih je poskušalo kupiti hišo v soseski Las Condes, vendar si je zaradi visokih cen niso mogli privoščiti. Za Vitacuro in La Reino je bila Huechuraba njihova četrta izbira.

Zahvala

Članek temelji na ugotovitvah avtoričine raziskave, naslovljene »Mesto drugih: priseljenci na mejnih območjih: La Chimba v 20. stoletju«, Fondecyt št. 1095083, državna komisija za znanstveno in tehnološko raziskovanje (ang. *National Commission for Scientific and Technological Research*, CONICYT), Čile. Posebna zahvala gre Richardu Dodgeu, ki je članek prevedel v angleščino (richard.dodge@gmail.com).

Viri in literatura

- Alvarez-Rivadulla, M. J. (2007): Golden ghettos: gated communities and class residential segregation in Montevideo, Uruguay. *Environment and Planning A*, 39(1), str. 47–63. DOI: 10.1068/a38469
- Anderson, B. (2000): *Comunidades imaginadas*. Buenos Aires, Fondo de Cultura Economica de Argentina.
- Anzaldúa, G. (1999): *Borderlands – la frontera: The new mestiza*. San Francisco, Aunt Lute Books.
- Atkinson, R. (2006): Padding the bunker: Strategies of middle-class disaffiliation and colonisation in the city. *Urban Studies*, 43(4), str. 819–832. DOI: 10.1080/00420980600597806
- Bachelard, G. (1965): *La poética del espacio*. Buenos Aires, Fondo de Cultura Economica de Argentina.
- Bourdieu, P. (1979): *La distinction*. Pariz, Minuit.
- Bourdieu, P. (1993): *La misère du monde*. Pariz, Seuil.
- Corominas, J. (1973): *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*. Madrid, Gredos.
- De Certau, M. (1990): *L'Invention du quotidien tome 1, Arts de faire*. Pariz, Gillamard.

- De Mattos, C. (1997): *Dinámica económica globalizada y transformación metropolitana: hacia un planeta de archipiélagos urbanos*. Prispavek je bil predstavljen na konferenci z naslovom 6th Encuentro de Geógrafos de América Latina inštituta za geografijo filozofske fakultete univerze v Buenos Airesu, ki je potekala od 17. do 21. marca 1997 v Buenos Airesu v Argentini. Tipkopis.
- De Mattos, C. (1999): Santiago de Chile, globalización y expansión metropolitana: Lo que existía sigue existiendo, *Eure*, 25(76), str. 29–56.
- De Mattos, C., Figueroa, O., Bannen P. in Campos D. (ur.) (2006) *Santiago en EURE. Huellas de una metamorfosis metropolitana 1970–2000*. Santiago, IEU+T, PUC.
- De Ramón, A. (2000): *Santiago de Chile*. Santiago, Ed. Sudamericana.
- Dubet, F. (1994): *L'expérience social*. Pariz, L'Harmattan.
- Duhart, E. (2006): El arquitecto Emilio Duhart (1918–2006) [intervju vodila Fernando Pérez Oyarzún in Pilar Urrejola Dittborn]. *ARQ*, 62, marec 2006, str. 78.
- Espinoza, V. (1988): *Para una historia de los pobres de la ciudad*. Santiago, SUR.
- Franz, C. (2002): *La muralla enterrada*. Santiago, Planeta.
- García Canclini, N. (1995): *Consumidores y ciudadanos. Conflictos multiculturales de la globalización*. Mexico City, Grijalbo.
- Hall, P. (1996): *The creative city in the third millennium*. Prispavek je bil predstavljen na konferenci z naslovom International Conference on Urban Development and the Information Society v organizaciji univerze umetnosti in oblikovanja v Helsinkih (UIAH), ki je potekala od 15. do 16. avgusta 1996 v Helsinkih na Finskem. Tipkopis.
- Howard, E. (1969): *Les cités-jardins de demain*. Pariz, Ed. Dunod.
- Internet 1: www.google-earth.softonic.com (sneto 15. 6. 2011).
- Jacobs, J. (1993): *The death and life of great American cities*. New York, Modern Library.
- Kos, D. (2008): Narava v mestu ali mesto v naravi? [Nature in the city or the city in nature?] *Urbani izziv*, 19(2), str. 5–9 [129–132]. DOI: 10.5379/urbani-izziv-2008-19-02-001.
- Lefebvre, H. (1976): *Espacio y política: El derecho a la ciudad, II*. Barcelona, Península.
- Low, S. (2001): The edge and the center: Gated communities and the discourse of urban fear. *American Anthropologist*, 103(1), str. 45–58. DOI: 10.1525/aa.2001.103.1.45
- Maffesoli, M. (2000): *Le temps des tribus*. Pariz, La table ronde.
- Márquez, F. (2009): *La ciudad de los otros inmigrantes en territorios de frontera: La Chimba en el siglo XX*. Research report [Fondecyt no. 1095083]. Santiago, National Commission for Scientific and Technological Research – CONICYT.
- Márquez, F., in Pérez, F. (2008): Spatial frontiers and neo-communitarian identities in the city: The case of Santiago de Chile. *Urban Studies Revue*, 45(7), str. 1461–1483. DOI: 10.1177/0042098008090684
- Merino, R. (2000): *Santiago de memoria*. Santiago, Planeta.
- Mihelič, B. (2008): Podoba mesta 1900:2000 [The image of the city 1900:2000]. *Urbani izziv*, 19(1), str. 3 [4].
- Mongin, O. (2006): *La condición urbana: La ciudad a la hora de la mundialización*. Buenos Aires, Paidós.
- Palmer Trias, M. (1987): *La ciudad jardín como modelo de crecimiento urbano. Santiago 1935–1960*. Santiago, Universidad Católica de Chile.
- Program Združenih narodov za razvoj (2002): *Informe desarrollo humano en Chile: Nosotros los chilenos un desafío cultural*. Santiago, Mayo.
- Qadeer, M. (2004): Segregação étnica em uma cidade multicultural. *Espaco & Debates. De Estudos Regionais e Urbanos*, 24(45), str. 34–46.
- Rodríguez, A. (2001): *La vivienda privada de ciudad*. Santiago, SUR.
- Rodríguez, A., in Winchester, L. (ur.) (1999): *Ciudades y gobernabilidad en América Latina*. Santiago, SUR.
- Rosales, J. A. (1948): *La Chimba antigua. Historia de la Cañadilla*. Santiago, Difusión.
- Sabatini, F. (1998): *Transformación urbana y dialéctica entre integración y exclusión social. Reflexiones sobre las ciudades latinoamericanas y notas sobre Santiago de Chile*. Santiago, Urban Studies Institute, Catholic Pontifical University of Chile.
- Sabatini, F., in Cáceres, G. (2001): Segregación residencial en las principales ciudades chilenas: Tendencias de las tres últimas décadas y posibles cursos de acción. *Revista Eure*, 27(82), str. 21–42.
- Salazar, G., in Pinto, J. (2002): *Historia contemporánea de Chile*. Santiago, LOM.
- Salcedo, R., in Torres, A. (2004): Gated communities in Santiago: Wall or frontier? *International Journal of Urban and Regional Research*, 28(1), str. 27–44. DOI: 10.1111/j.0309-1317.2004.00501.x
- Salman, T., in Kingman E. (ur.) (1999): *Antigua modernidad y memoria del presente: Culturas urbanas e identidad*. Quito, Flacso.
- Santa Cruz, G. (2002): Las ciudades literarias. V: Halpert, M. (ur.): *Ciudad y Arquitectura: Otras miradas, otras preguntas*, str. 24–29. Santiago, Ed. U. Central.
- Santos, M. (1996): *De la totalidad al lugar*. Barcelona, Oikos-Tau.
- Setha M. L., in Lawrence-Zúñiga, D. (ur.) (2003): *The anthropology of space and place: Locating culture*. Malden, Wiley-Blackwell.
- Silva, A. (1996): Rito urbano e inscripciones imaginarias en América Latina. *Persona y Sociedad*, 10(1), str. 106–115.
- Subercaseaux, B. (1940, 1973): *Chile o una loca geografía*. Santiago, Universitaria.
- Svampa, M. (2001): *Los que ganaron. La vida en los countries y barrios privados*. Buenos Aires, Biblos.
- Tuan, Y. (2007): *Topofilia: un estudio de las percepciones, actitudes y valores sobre el entorno*. Barcelona, Melusina.
- Wellman, B. (1979): The community question: The intimate networks of east Yorkers. *American Journal of Sociology*, 84(5), str. 1201–1231. DOI: 10.1086/226906
- Zukin, S. (1989): *Loft living. Culture and capital in urban change*. New Brunswick, NJ, Rutgers University Press.